

ДОКТОРСЬКИЙ І ПОСТДОКТОРСЬКИЙ РІВНІ РАМКИ КВАЛІФІКАЦІЙ: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Після прийняття в Європі Рамки кваліфікацій європейського простору вищої освіти (РК ЄПВО) у 2005 р. [27] та Європейської рамки кваліфікацій для навчання впродовж життя (ЄРК НВЖ) у 2008 р. [26] європейські країни розпочали розроблення до 2010 р. національних рамок кваліфікацій (НРК), які сумісні із зазначеними метарамками. Однак проблема виявилася настільки складною, що стало очевидно необхідність відтермінування створення НРК, зокрема сумісних з РК ЄПВО у рамках Болонського процесу, до 2012 р. [1]. Основні труднощі реалізації кваліфікаційних рамок виявляються в кількох аспектах.

По-перше, в аспекті сумісності РК ЄПВО та ЄРК НВЖ. Нині ці дві метарамки розглядаються як такі, що не суперечать одна одній, проте не такі, що однозначно є сумісними [1]. Насамперед прийняті різні базові складники дескрипторів обох рамок: для однієї рамки це – знання і розуміння; застосування знань і розуміння; формування суджень; комунікація; здатність для подальшого навчання, розвитку [25], а для другої – знання; розуміння; компетентність (у розумінні автономності, тобто самостійності і відповідальності) [24]. Також розходяться концепції двох метарамок щодо визначення компетентностей, які набуваються в освіті, визначають навчальні результати, виступають елементарними складниками описувачів кваліфікаційних рівнів і самих кваліфікацій: для РК ЄПВО такими є всі зазначені компоненти дескриптора, для ЄРК НВЖ – компетентність протиставляється знанням й умінням і за суттю наближається до компетенції (тобто до повноважень особи) [3; 4; 24; 25].

По-друге, ще одна трудність походить від статусного (родового) призначення кваліфікаційних рамок (як шкали кваліфікацій) охоплювати всі (і за рівнями, і за модифікаціями) без винятку кваліфікації: в одному випадку - які надаються вищою освітою, у другому – і провайдерами освіти, і роботодавцями. У другому випадку ці кваліфікації, як відомо, можуть бути освітніми (надаються освітянами) і професійними (надаються роботодавцями), при цьому освітні кваліфікації, у свою чергу, поділяються на загальноакадемічні (з орієнтацією на подальше навчання) та професійні (для виходу на ринок праці) [5; 17]. Однак аналіз показує, що РК ЄПВО і ЄРК НВЖ, наприклад, стосовно найвищих кваліфікацій, не забезпечують такого охоплення. Справді, при зіставленні двох метарамок четвертий (найвищий) рівень першої рамки ставлять у відповідність восьмому (також найвищому) рівню другої рамки. Суперечність виникає при визнанні того, що де-факто і в багатьох випадках де-юре існують дві (перша [нижча] і друга [вища]) докторські кваліфікації, які істотно різняться між собою за ієрархічним рівнем. Типовими представниками першої докторської кваліфікації є ступінь доктора філософії, професійного (профільного) доктора, кандидата наук, а вищої – вищий, габілітований доктор, доктор наук [5; 7–14; 20; 21; 29]. Разом з тим найвищий рівень РК ЄПВО і адекватний йому найвищий рівень ЄРК НВЖ ідентифікуються з рівнем доктора філософії як найвищою кваліфікацією [1; 24–27]. Виникає проблема пошуку рамкового рівня, що охоплює реально існуючі значно вищі докторські кваліфікації, ніж ступінь доктора філософії. Усунути цей недолік можна двома способами. Один з них – визнати кваліфікацію доктора філософії (та йому еквівалентного) не найвищою кваліфікацією, маючи на увазі, що найвищою кваліфікацією насправді є другий докторський ступінь. Інший спосіб – запровадити додатковий кваліфікаційний рівень рамки, що відповідає другій, вищій докторській кваліфікації, так би

мовити рівень постдокторської кваліфікації. Але який би спосіб не було обрано, постає питання опису двох (докторського нижчого і вищого, постдокторського) суттєво відмінних та фактично існуючих кваліфікаційних рівнів.

Для ефективного опису рівнів кваліфікацій рівнів потрібно обрати доцільний перелік необхідних і достатніх компонентів дескрипторів. Як обґрунтовується в роботах [3–6], такими компонентами є складники Дублінських дескрипторів [25], які інтегрально називають компетентностями і які можна доповнити такою компетентністю, як автономність (самостійність і відповідальність) з описувачів ЄРК НВЖ, що (автономності) немає аналога в переліку дублінських компетентностей [24; 25; 28]. Тобто за основу варто взяти Дублінські дескриптори із зазначеним доповненням як такі, що краще відповідають складу і структурі реальної людської діяльності [6].

Отже, завдання також полягає в обґрунтованій ідентифікації другої, вищої докторської (або постдокторської) кваліфікації та відповідного її опису в термінах компетентностей (навчальних результатів, адже будь-які кваліфікації – результат формального, неформального або інформального навчання та відповідної освіти). Такі доповнені (розширені) Дублінські дескриптори можна назвати розширеними Дублінськими дескрипторами.

Уявлення про характер кваліфікації докторського рівня за РК ЄПВО та ЄРК НВЖ дають наведені нижче його дескриптори (табл. 1 і 2).

Таблиця 1

**Опис найвищого рівня (що відповідає третьому циклу вищої освіти)
РК ЄПВО (згідно з Дублінськими дескрипторами)**

№	Компоненти дескриптора	Дескриптор рівня кваліфікації.
1	Знання і розуміння	Студенти продемонстрували системне розуміння галузі навчання і досконале володіння дослідницькими вміннями та методами, пов'язаними із цією галуззю
2	Застосування знань і розуміння	Студенти продемонстрували здатність замислити, спланувати, здійснити і застосувати процес досліджень з науковою достовірністю. Через оригінальне дослідження зробили внесок, який розширює межі знань шляхом розроблення предмета дослідження та заслуговує певної національної або міжнародної реферованої публікації
3	Формування суджень	Студенти здатні до критичного аналізу, оцінювання й синтезу нових і складних ідей
4	Комунікація	Студенти можуть спілкуватися з колегами, широким академічним співтовариством і суспільством у цілому у сфері свого досвіду
5	Здатність до подальшого навчання, розвитку	Студенти зможуть сприяти в академічному і професійному контекстах технологічному, соціальному та культурному прогресу суспільства, заснованому на знаннях

Таблиця 2

Опис найвищого (8-го) рівня ЄРК НВЖ

Цикл вищої	Рівень рамки	Компоненти дескриптора рівня кваліфікації		
		Знання	Уміння	Компетентність

освіти				
Третій (4-й рівень за РК ЄПВО)	VIII	Знання на передовому рубежі галузі роботи або навчання та на стику галузей	Найбільш передові та спеціалізовані вміння і методи, включаючи синтез та оцінювання, що необхідні для розв'язання критичних проблем у дослідженні та/або інновації і розширення та перегляд існуючих знань чи професійної практики	Демонстрація значущого авторитету, новаторства, самостійності, академічної і професійної цілісності, сталої відданості продукуванню нових ідей або процесів на передньому краї робочого або навчального контексту, включаючи дослідження

Як результат синтезу цих двох дескрипторів (РК ЄПВО і НРК НВЖ) для зазначеного докторського рівня можна вважати (і відповідно використати) вищезазначені розширені Дублінські дескриптори, що складаються з шести компонентів-компетентностей, а саме: знання і розуміння; застосування знань і розуміння; формування суджень; комунікація; здатність до подальшого навчання, розвитку; автономність (самостійність і відповідальність). У такому разі (ураховуючи, що останнім часом НРК включають також кредитний вимір згідно з ECTS [2; 18]) першу докторську кваліфікацію (доктор філософії, професійний, профільний доктор) можна описати, як показано в табл. 3.

Таблиця 3

Опис першої докторської кваліфікації розширеними Дублінськими дескрипторами

Рівень кваліфікації	Опис кваліфікації як демонстрації переліку кваліфікаційних ознак (здатностей або компетентностей)	Кредити ECTS [18]
1	2	3
8-й рівень за ЄРК НВЖ (третій цикл вищої освіти, 4-й рівень РК ЄПВО)	(1) Комплексне знання і розуміння на пряму підготовки та майстерне володіння методикою дослідницької роботи. (2) Осягнення, розроблення, реалізація та адаптація істотного дослідження з науковою повнотою та цілісністю. Здійснення на основі власного оригінального дослідження внеску, який розширює і поглиблює межу знань через суттєвий обсяг роботи, окремі частини якої рекомендовані до публікації в країні та за кордоном.	Типово включає 180-240 кредитів

Закінчення табл. 3

1	2	3
	(3) Критичний аналіз і синтез, оцінювання складних ідей. (4) Спілкування з рівними собі, великою фаховою спільнотою та широким загалом у галузі спеціалізації. (5) Очікувана здатність сприяти втіленню в академічному і професійному контекстах технологічних, суспільних, культурних досягнень в інформаційному суспільстві.	

(6) Певна автономність (самостійність і відповідальність) у реалізації освітньої, дослідницької, інноваційної діяльності.

З урахуванням існуючих вимог і критеріїв для надання кваліфікації вищого, габілітованого доктора, доктора наук [1; 6; 8–16] доцільно описати відповідний кваліфікаційний рівень у спосіб, показаний у табл. 4.

Таблиця 4

Опис другої докторської (постдокторської) кваліфікації розширеними Дублінськими дескрипторами

Рівень кваліфікації	Опис кваліфікації як демонстрації переліку кваліфікаційних ознак (здатностей або компетентностей)	Кредити ECTS [18]
9-й рівень (постдокторський рівень, цикл)	<p>(1) Цілковите системне, всебічне і міждисциплінарне знання і розуміння наряду підготовки та володіння методологією дослідницької діяльності у сфері наукового інтересу та суміжних галузях.</p> <p>(2) Використання здобутих знань і розуміння для інноваційного розв'язання значних теоретичних і практичних проблем на основі фундаментального підходу, відкриття і/або використання загальних законів світобудови та їх специфічного прояву в конкретних природних, суспільних, культурних контекстах, а також для перспективного передбачення і довгострокового прогнозування цивілізаційного розвитку.</p> <p>(3) Формування довершених авторитетних й переконливих суджень щодо проблем, їх причин та шляхів розв'язання, що мають пріоритетне значення для розвитку людства.</p> <p>(4) Вільна й продуктивна фахова комунікація на будь-якому рівні у сфері діяльності та суміжних галузях.</p> <p>(5) Досконала здатність для безперервного і стійкого саморозвитку.</p> <p>(6) Повна автономність (самостійність і відповідальність) і лідерство в реалізації освітньої, дослідницької, інноваційної діяльності.</p> <p>Здатність самостійно організовувати, спрямовувати, очолювати дослідницькі колективи, наукові школи, керувати підготовкою фахівців з наданням кваліфікацій на всіх, включаючи найвищий, кваліфікаційних рівнях</p>	Типово включає 180 кредитів інформальної освіти та 180 кредитів формальної підготовки

Із вищенаведених описів докторської і постдокторської кваліфікацій достатньо переконливо виглядає їх велика відмінність, що зумовлює необхідність їхнього розведення по різних рівнях (циклах) скоріше, ніж віднесення до двох підрівнів (етапів) у межах одного рівня (циклу).

Постає також питання, чи можна вважати здобуття кваліфікації на постдокторському рівні освітою, формалізованою постдокторською підготовкою. Тут є підстави дати ствердну відповідь [10; 11]. Адже для здобуття постдокторської (другої, вищої докторської) кваліфікації зазвичай необхідно підготувати кваліфікаційну роботу – дисертацію - і пройти формалізовану процедуру її оцінювання та відповідного екзаменування автора. Крім того, часто процес здобуття зазначеної кваліфікації здійснюється за наукового консультування спеціально призначеним керівником (англ. *supervisor*) з числа провідних університетських професорів, а шлях до надання кваліфікації пролягає через

низку заходів, які мають розвивальний (тобто навчальний) характер, наприклад, участь у семінарах, конференціях, робота в групі, команді дослідників, підготовка презентацій і публікацій (особливо в рецензованих і реферованих виданнях) тощо. До речі, навіть у випадку постдокторської підготовки (освіти), яка здійснюється без надання офіційного ступеня, наприклад, у провідних університетах США, Канади [8; 9] та інших країн [10], має місце її формалізація (певний конкурсний відбір на дослідницьке стажування, кількарічний термін безперервної підготовки під наглядом офіційно призначеного висококваліфікованого дослідника, спланована участь у наукових семінарах та викладацькій діяльності, зосередженість на дослідницькій діяльності у складі групи дослідників, підготовка публікацій та звітних презентацій за її результатами тощо). Підготовка докторів наук у докторантурі пострадянських країн формалізована в рамках індивідуальних планів роботи докторанта за офіційного консультування. В окремих країнах навіть освіта з наданням ступеня доктора філософії допускається за аналогічною індивідуалізовано-самостійною схемою, що разом з тим вважається підготовкою за освітньою програмою [9; 10].

Більше того, прямолінійне і механічне перенесення форм підготовки докторів філософії на підготовку докторів найвищої кваліфікації було б неправильним з огляду на комплекс кінцевих навчальних результатів, набутих компетентностей сформованого вищого, габілітованого доктора, доктора наук. Адже досягнення високого рівня автономності, лідерства, авторитетності, досконалості потребує застосування адекватних форм і методів докторської освіти на засадах самостійності, саморозвитку, індивідуальної ініціативності й відповідальності тощо. Отже, було б хибним відкидати вищі докторські кваліфікації на тій формальній підставі, що вони здійснюються відмітно від традиційних (з великою мірою опікунства, регламентації, уніфікації, стандартизації) навчальних форм.

Було б помилковим і нехтування вищими докторськими (постдокторськими) кваліфікаціями, ігноруючи їх та вважаючи певними архаїзмами та анахронізмами, також з огляду на утвердження безперервної освіти в єдності її формальної, неформальної та інформальної складників з метою досягнення особою максимально можливої кваліфікації впродовж життя, а не лише в молоді роки. Як відомо, формальна освіта залишається актуальною (за часткою участі) для осіб віком до 40 років. У той же час типовий вік завершення освіти на докторському рівні PhD становить 28–29 років, відтак, нелогічним є апріорне обмеження подальшого суттєвого формалізованого кваліфікаційного зростання 30 роками [19]. Адже ринок праці, суспільна діяльність дедалі більше потребують високої людської кваліфікації, зокрема докторського і постдокторського рівнів [10; 22; 23].

Таким чином, аналіз найвищих (докторських) кваліфікацій та їх ідентифікація за допомогою кваліфікаційних рамок засвідчує, що європейські метарамки кваліфікацій (РК ЄПВО та ЄРК НВЖ) у нинішньому їх вигляді не охоплюють фактично існуючі кваліфікації, що надбудовуються над традиційними ступенями доктора філософії та їм еквівалентних, – так звані постдокторські кваліфікації (вищого, габілітованого доктора, доктора наук). Для вирішення цієї проблеми доцільно запровадити постдокторський кваліфікаційний рівень (рівень другої докторської кваліфікації), а також описувати докторський і післядокторський рівні за допомогою розширених Дублінських дескрипторів.

Список літератури: 1. Болонский процесс: европейские и национальные структуры квалификаций (кн.-прил. 2) / под науч. ред. д-ра пед. наук, проф. В. И. Байденко. – М.:

Исслед. центр проблем качества подготовки специалистов, 2009. – 220 с.

2. *Луговий В. І.* Запровадження рамок кваліфікацій вищої освіти в Сполученому Королівстві: досвід для України / В. І. Луговий, Ж.В. Таланова // Вища освіта України: теоретичний та науково-методичний часопис. – Рівне: [б. в.], 2010. – № 3. – Додаток 1. – Т. 1. – С. 7–18. – Тематичний випуск “Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології”.

3. *Луговий В. І.* Застосування системного підходу до визначення компетентностей як основи кваліфікацій / В.І. Луговий, О. М. Слюсаренко // Вища освіта України: теоретичний та науково-практичний часопис / [за ред. В.І. Лугового, М. Ф. Степка]. – К.; Запоріжжя: Класичний приватний університет, 2010. – № 1. – Додаток 1. – Тематичний випуск: „Наука і вища освіта: технології взаємодії”. – 284 с. – С. 151–159.

4. *Луговий В. І.* Компетентності та компетенції: поняттєво-термінологічний дискурс / В. І. Луговий // Вища освіта України. – № 3 (додаток 1). – 2009 р. – Тематичний випуск „Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології”. – К.: Гнозис, 2009. – 630 с. – С. 8–14.

5. *Луговий В. І.* Національна рамка кваліфікацій: розуміння і реалізація / В.І. Луговий, Ж. В. Таланова // Професійно-технічна освіта. – 2010. – № 1. – С. 5–9.

6. *Слюсаренко О.* Структура та компонентний склад, показники і критерії оцінювання професійної компетентності державного службовця як основи його кар’єрного розвитку / О. Слюсаренко // Вісник НАДУ. – 2006. – № 2. – С. 123–132.

7. *Таланова Ж. В.* Болонська інтеграція докторської підготовки: редукція чи розвиток для України? / Ж.В. Таланова // Вища шк. – 2010. – № 7-8. – С. 96–107.

8. *Таланова Ж. В.* Докторська освіта в Канаді / Ж. В. Таланова // Вища освіта України: теоретичний та науково-методичний часопис. – Рівне: [б. в.], 2010. – № 3. – Додаток 1. – Т. 3. – С. 500–510. – Тематичний випуск “Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології”.

9. *Таланова Ж.В.* Докторська підготовка в країнах високорейтингових університетів – США і Сполученому Королівстві / Ж.В. Таланова // Науковий вісник Волинського нац. ун-ту ім. Лесі Українки / Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки; гол. ред. І.О. Смолук. – Луцьк : ВНУ, 2010. – Вип. 13. – С. 173–179. – (Серія: Педагогічні науки).

10. *Таланова Ж. В.* Докторська підготовка в світі та Україні / Ж. В. Таланова. – К.: Міленіум, 2010. – 476 с.

11. *Таланова Ж. В.* Одно-, двоетапна і змішана моделі третього (докторського) циклу вищої освіти країн ОЕСР / Ж.В. Таланова // Нові технології навчання: зб. наук. пр. / Ін-т інноваційних технологій і змісту освіти МОН України. – К.: [б. в.], 2009. – Ч. 1. – С. 101–106. – Спец. вип. № 59.

12. *Таланова Ж. В.* Організація докторської підготовки у вищій школі Австралії та Нової Зеландії / Ж. В. Таланова // Вища освіта України : теоретичний та науково-методичний часопис – К.: Гнозис, 2009. – № 3. – Додаток 1. – С. 606–611. – Тематичний випуск “Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології”.

13. *Таланова Ж. В.* Підготовка фахівців на найвищому освітньому рівні в Республіці Білорусь, Республіці Вірменія, Республіці Таджикистан, Киргизькій Республіці та Російській Федерації / Ж.В. Таланова // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету ім. Т. Г. Шевченка / Черніг. держ. пед. ун-т ім. Т.Г. Шевченка; гол. ред. М. О. Носко. – Чернігів: ЧДПУ, 2010. – Вип. 76. – С. 343–348. – (Серія: Педагогічні науки).

14. *Таланова Ж. В.* Про співвідношення кваліфікацій доктора філософії, профільного доктора та вищого доктора: аналіз світової практики / Ж. В. Таланова // Вища освіта України : теоретичний та науково-методичний часопис. – Запоріжжя: Класичний приватний університет, 2010. – № 1. – Додаток 1. – С. 239–248. – Тематичний випуск “Наука і вища освіта: технології взаємодії”.

15. *Таланова Ж. В.* Реалізація компетентнісного підходу в докторській підготовці: європейський досвід / Ж. В. Таланова // Педагогіка і психологія. – № 3 (64). – 2009. – С. 90–98.

16. Таланова Ж. В. Трансформація підготовки наукових і науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації в Україні в процесі реформ упродовж 1987–2008 років: досвід для сьогодення / Ж. В. Таланова // Педагогіка і психологія творчої особистості: проблеми і пошуки: зб. наук. пр. / редкол.: Т.Сущенко (голов. ред.) та ін. – Запоріжжя: [б. в.], 2009. – Вип. 54. – С. 420–429. 17. Таланова Ж. В. Освітні та професійні кваліфікації в національній кваліфікаційній системі на найвищому рівні освіти / Ж. В. Таланова // Безперервна професійна освіта в контексті європейської інтеграції: теорія, досвід, прогноз: зб. наук. ст. методологічного семінару, 17 березня 2010 р. : у 2 ч. / [за ред. В. І. Лугового, Н. Г. Ничкало]. Ч. 1. – К.: Педагогічна думка, 2010. – 206 с. – С. 173–181. 18. ECTS Users' Guide. – Brussels, 6 February 2009. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/education/pub/pdf/higher/ectsguide_en.pdf 19. Education at a Glance: OECD Indicators – 2010 Edition. – Paris: OECD Publications, 2010. – Режим доступу: <http://www.oecd.org/document>. 20. International Standard Classification of Education. ISCED, 1997 / UNESCO. – Режим доступу: www.uis.unesco.org/en/pub/pub. 21. International Standard Classification of Education (ISCED) 2011 – Draft. For Global Consultation, June – October 2010. UNESCO Institute for Statistics. – Режим доступу: www.iscedconsultation.uis.unesco.org/. 22. International Standard Classification of Occupations, 2008 (ISCO–08) – draft structure. – Режим доступу: <http://unstats.un.org/unsd/class/intercop/expertgroup/2007/AC124-12.PDF>. 23. International Standard Classification of Occupations. ISCO–88. – Режим доступу: <http://www.ilo.org/public/english/bureau/stat/class/isco.htm>. 24. Recommendation of the European Parliament and of the Council of 23 April 2008 on the establishment of the European Qualifications Framework for lifelong learning (Text with EEA relevance) // Official Journal of the European Union, 6.5.2008. – P. 111/1–7. 25. Shared 'Dublin' descriptors for Short Cycle, First Cycle, Second Cycle and Third Cycle Awards. – Режим доступу: http://www.uni-due.de/imperia/md/content/bologna/dublin_descriptors.pdf. 26. The European Qualifications Framework for Lifelong Learning (EQF). – Режим доступу: http://ec.europa.eu/dgs/education_culture. 27. The Qualifications Framework for European Higher Education Area. – Режим доступу: <http://www.ond.vlaanderen.be/>. 28. Turning Education Structures in Europe. – Режим доступу: <http://tuning.unideusto.org>. 29. Understanding the Key Revisions in the International Standard Classification of Education (ISCED 2011). UNESCO Institute for Statistics. – Режим доступу: www.uis.unesco.org/.

Bibliography (transliterated): 1. Bolonskij process: evropejskie i nacional'nye struktury kvalifikacij (kn.-pril. 2) / pod nauch. red. d-ra ped. nauk, prof. V. I. Bajdenko. – M.: Issled. centr problem kachestva podgotovki specialistov, 2009. – 220 s. 2. Lugovij V. I. Zaprovdzhennja ramok kvalifikacij viwoї osviti v Spoluchenomu Korolivstvi: dosvid dlja Ukraїni / V. I. Lugovij, Zh.V. Talanova // Viwa osvita Ukraїni: teoretichnij ta naukovometodichnij chasopis. – Rivne: [b. v.], 2010. – № 3. – Dodatok 1. – Т. 1. – S. 7–18. – Tematichnij vipusk “Pedagogika viwoї shkoli: metodologija, teorija, tehnologij”. 3. Lugovij V. I. Zastosuvannja sistemnogo pidhodu do viznachennja kompetentnostej jak osnovi kvalifikacij / V.I. Lugovij, O. M. Sljusarenko // Viwa osvita Ukraїni: teoretichnij ta naukovopraktichnij chasopis / [za red. V.I. Lugovogo, M. F. Stepka].– K.; Zaporizhzhja: Klasichnij privatnij universitet, 2010. – № 1. – Dodatok 1. – Tematichnij vipusk: „Nauka i viwa osvita: tehnologij vzaemodij”. – 284 s. – S. 151–159. 4. Lugovij V. I. Kompetentnosti ta kompetencij: ponjattevo-terminologichnij diskurs / V. I. Lugovij // Viwa osvita Ukraїni. – № 3 (dodatok 1). – 2009 r. – Tematichnij vipusk „Pedagogika viwoї shkoli: metodologija,

teorija, tehnologij”. – K.: Gnozis, 2009. – 630 s. – S. 8–14. 5. Lugovij V. I. Nacional'na ramka kvalifikacij: rozuminnja i realizacija / V. I. Lugovij, Zh. V. Talanova // Profesijno-tehnicna osvita. – 2010. – № 1. – S. 5–9. 6. Sljusarenko O. Struktura ta komponentnij sklad, pokazniki i kriterii ocinjuvannja profesijnoï kompetentnosti derzhavnogo sluzhbovcja jak osnovi jogo kar'ernogo rozvit-ku / O. Sljusarenko // Visnik NADU. – 2006. – № 2. – S. 123–132. 7. Talanova Zh. V. Bo-lons'ka integracija doktors'koï pidgotovki: redukcija chi rozvitok dlja Ukraïni? / Zh.V. Talanova // Viwa shk. – 2010. – № 7-8. – S. 96–107. 8. Talanova Zh. V. Doktors'ka osvita v Kanadi / Zh. V. Talanova // Viwa osvita Ukraïni: teoretichnij ta naukovometodichnij chasopis. – Rivne: [b. v.], 2010. – № 3. – Dodatok 1. – T. 3. – S. 500–510. – Tematicnij vipusk “Pedagogika viwoï shkoli: metodologija, teorija, tehnologij”. 9. Talanova Zh.V. Doktors'ka pidgotovka v kraïnah visokorejtingovih universitetiv – SShA i Spoluchenomu Korolivstvi / Zh.V. Talanova // Naukovij visnik Volins'kogo nac. un-tu im. Lesi Ukraïki / Volin. nac. un-t im. Lesi Ukraïki; gol. red. I.O. Smoljuk. – Luc'k : VNU, 2010. – Vip. 13. – S. 173–179. – (Serija: Pedagogichni nauki). 10. Talanova Zh. V. Doktors'ka pidgotovka v sviti ta Ukraïni / Zh. V. Talanova. – K.: Milenium, 2010. – 476 s. 11. Talanova Zh. V. Odn-, dvoetapna i zmishana modeli tret'ogo (doktor-s'kogo) ciklu viwoï osviti kraïn OECR / Zh.V. Talanova // Novi tehnologij navchannja: zb. nauk. pr. / In-t innovacijnih tehnologij i zmistu osviti MON Ukraïni. – K.: [b. v.], 2009. – Ch. 1. – S. 101–106. – Spec. vip. № 59. 12. Talanova Zh. V. Organizacija doktors'-koï pidgotovki u viwij shkoli Avstralii ta Novoï Zelandii / Zh. V. Talanova // Viwa osvi-ta Ukraïni : teoretichnij ta naukovometodichnij chasopis – K.: Gnozis, 2009. – № 3. – Dodatok 1. – S. 606–611. – Tematicnij vipusk “Pedagogika viwoï shkoli: metodologija, teorija, tehnologij”. 13. Talanova Zh. V. Pidgotovka fahivciv na najviwomu osvitn'omu rivni v Respublici Bilorus', Respublici Virmenija, Respublici Tadzhi-kistan, Kirgiz'kij Respublici ta Rosijs'kij Federacii / Zh.V. Talanova // Visnik Chernigivs'kogo derzhavno-go pedagogicnogo universitetu im. T. G. Shevchenka / Chernig. derzh. ped. un-t im. T.G. Shevchenka; gol. red. M. O. Nosko. – Chernigiv: ChDPU, 2010. – Vip. 76. – S. 343–348. – (Serija: Pedagogichni nauki). 14. Talanova Zh. V. Pro spivvidnoshennja kvalifikacij doktora filosofii, profil'nogo doktora ta viwogo doktora: analiz svitovoï praktiki / Zh. V. Talanova // Viwa osvita Ukraïni : teoretichnij ta naukovometodichnij chasopis. – Zaporizhzhja: Klasicnij privatnij universitet, 2010. – № 1. – Dodatok 1. – S. 239–248. – Tematicnij vipusk “Nauka i viwa osvita: tehnologij vzaemodii”. 15. Talanova Zh. V. Realizacija kompetentnisnogo pidhodu v doktors'kij pidgotovci: evro-pejs'kij dosvid / Zh. V. Talanova // Pedagogika i psihologija. – № 3 (64). – 2009. – S. 90–98. 16. Talanova Zh. V. Transformacija pidgotovki naukovih i naukovopedagogicnih kadriv viwoï kvalifikacii v Ukraïni v procesi reform uprodovzh 1987–2008 rokiv: dosvid dlja s'ogodennja / Zh. V. Talanova // Pedagogika i psihologija tvo-rchoï osobistosti: problemi i poshuki: zb. nauk. pr. / redkol.: T.Suwenko (golov. red.) ta in. – Zaporizhzhja: [b. v.], 2009. – Vip. 54. – S. 420–429. 17. Talanova Zh. V. Osvitni ta profesijni kvalifikacii v nacional'nij kvalifikacijnij sistemi na najviwomu rivni osviti / Zh. V. Talanova // Bezperervna profesijna osvita v konteksti evropejs'koï inte-gracii: teorija, dosvid, prognoz: zb. nauk. st. metodologicnogo seminaru, 17 bereznja 2010 r.: u 2 ch. / [za red. V.I. Lugovogo, N. G. Nichkalo]. Ch. 1. – K.: Pedagogicna dumka, 2010. – 206 s. – S. 173–181. 18. ECTS Users' Guide. – Brussels, 6 February 2009. – Rezhim dostupu: http://ec.europa.eu/education/pub/pdf/higher/ectsguide_en.pdf 19. Education at a Glance: OECD Indicators – 2010 Edition. – Paris: OECD Publications, 2010. – Rezhim dostupu: <http://www.oecd.org/document>. 20. International Standard Classification of Education. ISCED, 1997 / UNESCO. – Rezhim dostupu: www.uis.unesco.org/en/pub/pub.

21. International Standard Classification of Education (ISCED) 2011 – Draft. For Global Consultation, June – October 2010. UNESCO Institute for Statistics. – Rezhim dostupu: www.iscedconsultation.uis.unesco.org/. 22. International Standard Classification of Occupations, 2008 (ISCO–08) – draft structure. – Rezhim dostupu: <http://unstats.un.org/unsd/class/intercop/expertgroup/2007/AC124-12.PDF>. 23. International Standard Classification of Occupations. ISCO–88. – Rezhim dostupu: <http://www.ilo.org/public/english/bureau/stat/class/isco.htm>. 24. Recommendation of the European Parliament and of the Council of 23 April 2008 on the establishment of the European Qualifications Framework for lifelong learning (Text with EEA relevance) // Official Journal of the European Union, 6.5.2008. – R. 111/1–7. 25. Shared ‘Dublin’ descriptors for Short Cycle, First Cycle, Second Cycle and Third Cycle Awards. – Rezhim dostupu: http://www.uni-due.de/imperia/md/content/bologna/dublin_descriptors.pdf. 26. The European Qualifications Framework for Lifelong Learning (EQF). – Rezhim dostupu: http://ec.europa.eu/dgs/education_culture. 27. The Qualifications Framework for European Higher Education Area. – Rezhim dostupu: <http://www.ond.vlaanderen.be/>. 28. Turning Education Structures in Europe. – Rezhim dostupu: <http://tuning.unideusto.org>. 29. Understanding the Key Revisions in the International Standard Classification of Education (ISCED 2011). UNESCO Institute for Statistics. – Rezhim dostupu: www.uis.unesco.org/.

Ж.В. Таланова

ДОКТОРСКИЙ И ПОСТДОКТОРСКИЙ УРОВНИ РАМКИ КВАЛИФИКАЦИЙ: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЙ АСПЕКТ

В статье анализируются наивысшие (докторские) квалификации и их идентификация с помощью квалификационных рамок. Аргументировано, что европейские метарамки (Рамка квалификаций европейского пространства высшего образования и Европейская рамка квалификаций для обучения на протяжении жизни) в нынешнем их виде не охватывают квалификаций, которые надстраиваются над традиционными степенями доктора философии и им эквивалентных, так называемых постдокторских квалификаций (высшего, габилитованного доктора, доктора наук). Предложены варианты достижения действительной всеохватности квалификационных метарамок и дескрипторы докторских и постдокторских квалификаций.

Ключевые слова: докторские и постдокторские квалификации, европейские метарамки квалификаций, дескрипторы квалификаций.

G. Talanova

DOCTORAL AND POSTDOCTORAL LEVELS WITHIN QUALIFICATION FRAMEWORK: THEORETICAL AND METHODOLOGICAL ASPECT

The highest (doctoral) qualifications and its identification by means of qualifications frameworks are analyzed in the article. It is argued that existent European meta-frameworks (Qualifications Framework for European Higher Education Area and European Qualifications Framework for Lifelong Learning) not include postdoctoral qualifications (Higher, Habilitated Doctor, Doctor of Sciences) which overbuild above traditional PhD and equivalent de-

grees. Variants of achievement of real complete comprehension for qualifications meta-frameworks and descriptors for doctoral and postdoctoral qualifications are proposed.

Key words: doctoral and postdoctoral qualifications, European qualifications meta-frameworks, qualifications descriptors.

Стаття надійшла до редакційної колегії 17.09.2010